

Materijalni osnovi kulturnog života u slovenskom selu

Janez Jerovšek

Izvanredno intenzivne promjene socijalne strukture stanovništva bitna je karakteristika savremenog slovenskog sela.* Ove promjene su doduše značajne i u svim ostalim našim republikama, međutim one nisu nigdje tako intenzivne kao u Sloveniji. Socijalna struktura je ostala »zamrznuta« jedino u onim područjima, gdje ne postoji mogućnost upošljavanja i svakodnevnih migracija. Takvih područja je danas u Sloveniji relativno malo. U ljubljanskoj, kranjskoj, celjskoj i mariborskoj regiji izuzev nekoliko planinskih sela, vrlo teško ćemo naći selo gdje ne postoji minimalna mogućnost zapošljavanja. U tim regijama komunikacije su veoma razvijene, a uvjeti transporta radne snage povoljni, jer s jedne strane nije skup, a s druge strane nije u toj mjeri nekonforan i zamarajući, da bi kod migranata izazivala težnju za preseljenje u mjesto zaposlenja.

I urbanistička politika u Sloveniji praktično nije usmjerena na koncentriranje stanovništva u većim centrima. Zato i zapažamo porast stanovništva u većini većih slovenskih sela. Uz to treba naglasiti da se u socijalnoj strukturi stalno i intenzivno vrše promjene. Tako npr. danas u selima s preko 500 stanovnika u većini slučajeva tek je 5—10% seljačkog stanovništva. Samo u selima, koja broje manje od 500 stanovnika ima nešto više seljačkog stanovništva. Jedino se u područjima oko Murske Sobote i djelomično u Prekomurju i Goriškom nalazi veći broj sela, u kojima je seljačko stanovništvo u strukturi jače zastupljeno.

Dakle, za većinu sela, koja broje preko 500 stanovnika karakteristična je na jednoj strani izvanredno niska zastupljenost seljačkog stanovništva, a na drugoj strani mogućnost zapošljavanja, bilo u samom selu, bilo u bližem općinskom centru.

Pri razmatranju materijalnih osnova kulturnog života u selima, posebno onih sa preko 500 stanovnika, moramo imati u vidu činjenicu, da to nisu više izrazito seljačka naselja sa jakim depopulacionim procesima. Tako npr. od ukupno 448 naselja, koja broje više od 500 stanovnika, samo u

* Ovaj članak napisan je na osnovu istraživanja koja je proveo Institut za sociologiju i filozofiju u Ljubljani.

45 ili u 10,1% zabilježen je u periodu između 1948. i 1963. godine pad stanovništva, i to u prosjeku za nešto više od 100 stanovnika po jednom naselju. Ova naselja su karakteristična prije svega po poluseljačkom stanovništvu, koje će se ipak još srazmjerno dugo održavati tj. sve dotle dok budu postojali materijalni uvjeti za njegov opstanak. Prema predviđanjima 7-godišnjeg društvenog plana biti će podruštvovljeno 30% obradive zemlje, dok će 70% još uvijek ostati u privatnim rukama, što će bez sumnje predstavljati glavni materijalni osnov za opstanak poluseljačkog stanovništva.

Radi obrade naše teme, prikupili smo za sva naselja s preko 500 stanovnika u Sloveniji, podatke o broju raznih dvorana odnosno kulturnih domova, o godinama izgradnje i o načinu njihovog korištenja.

Tabela 1

*Dvorane — kulturni domovi u selima sa više od 500 stanovnika u SR Sloveniji, godina izgradnje i način korištenja**

Tipovi dvorana — kult. domova	Vrijeme izgradnje					Ukupno
	do 1917	1918 do 1929	1930 do 1944	1945 do 1953	1954 dalje	
1. Dvorane, koje služe isključivo kulturno-prosvj. djelatnosti	25	10	22	59	29	145
2. Dvorane, koje služe isključivo za prikazivanje kino-predstava	6	5	2	4	4	21
3. Dvorane, koje služe isključivo za tjelesno-odgojnu djelatnost	5	8	14	8	10	45
4. Dvorane, koje služe djelatnostima pod točkom 1, 2; 1, 3 ili 2, 3	40	26	25	78	51	220
Ukupni broj dvorana	76	49	63	149	94	431

* U tabeli nisu uračunate dvorane u općinskim centrima.

Iz tabele vidimo, da se u ovim naseljima nalazi 431 dvorana, a kako u Sloveniji ima ukupno 448 naselja, koja imaju preko 500 stanovnika, od čega 86 ili 19,2% naselja nema nikakve dvorane, znači da izvjestan broj naselja u stvari raspolaže sa dvije dvorane.

Iz tabele isto tako vidimo trend izgradnje dvorana. Naime, 76 dvorana bilo je izgrađeno prije 1917. godine tj. u vrijeme kada je Slovenija bila pod Austrijom. Te su dvorane stare 50 i više godina. Za vrijeme stare Jugoslavije bilo je izgrađeno 102 dvorane (ovdje nije uračunat veći broj dvorana koje su bile u ratu razrušene). U godinama od 1945. do 1953. bilo je sagrađeno 149 dvorana. To je ujedno period kada ih je sagrađeno najviše. Većina ih je bilo sagrađeno u okviru zadružnih domova. U periodu od 1954. god. do danas intenzitet izgradnje je unekoliko popustio, naime, za to vrijeme su sagrađene samo 94 dvorane.

Ako pogledamo, čemu služe danas ove dvorane, vidimo, da ih je samo 145 ili 33,6% namijenjeno isključivo kulturno-prosvjetnoj djelatnosti, 21 ili 4,9% služi isključivo za prikazivanje kino-predstava, 45 ili 10,4% služi isključivo za tjelesno-odgojnu djelatnost, dok 220 ili 51,0% služi svim tim djelatnostima (bilo kulturno-prosvjetnoj i tjelesno-odgojnoj, kulturno-prosvjetnoj, za prikazivanje kinopredstava i uz to još za tjelesno-odgojnu djelatnost). 280 naselja ili 62,5% nemaju dvorane, koja bi služila isključivo za prikazi-

vanje kino-predstava, niti je ta mogućnost data u nekoj drugoj dvorani u kombinaciji sa drugim kulturnim aktivnostima. Općenito uzevši estetski izgled kao i urbanistička i arhitektonska rješenja većine dvorana kulturnih domova, naročito onih koje služe primarno za tjelesno-odgojnu a sekundarno kulturno-prosvjetnoj djelatnosti, zaslužuju posebnu kritiku. Karakteristično je da enterijeri združnih domova, koji su izgrađeni od 1945. do 1954. godine, djeluju veoma siromašno i odbojno, a uz to su i nefunkcionalni. Većina domova nisu nikada dovršeni i funkcionalno opremljeni. Nakon što smo razgledali nekoliko ovakvih dvorana, zapazili smo da već dugo godina nisu krečene, da su nedovoljno zagrijavane, da zaudaraju po vlazi i sl. Moderna i udobna sjedala rijetko se gdje mogu naći. Kratko rečeno, boravak je u tim dvoranama vrlo neprivlačan, dok je za onoga, koji je navikao na ljepše dvorane skoro nesnošljiv.

Kako se vidi, za naselja u Sloveniji, nije jedini problem pomanjkanje dvorana i prostorija za kulturnu djelatnost, nego i njihova opremljenost i funkcionalnost. Poželjno bi i potrebno bilo, da svako naselje koje broji npr. 700 stanovnika, ima barem dvije dvorane: jednu koja bi služila prosvjetnoj djelatnosti (ujedno i za prikazivanje kino-predstava) i jednu, koja bi služila tjelesno-odgojnoj djelatnosti. Na osnovu ovoga možemo kazati, da je u naseljima s preko 500 stanovnika, potrebno sagraditi još najmanje 86 dvorana, koje bi služile kulturno-prosvjetnoj djelatnosti. Uzmemo li u obzir i to da je 76 dvorana staro preko 50 godina i da u 45 naselja postoje dvorane, koje služe isključivo tjelesno-odgojnoj djelatnosti, tada možemo kazati, da bi bilo potrebno sagraditi oko 150 dvorana za kulturno-prosvjetnu djelatnost i oko 400 dvorana za tjelesno-odgojnu djelatnost. Pri davanju ovakvih projekcija polazimo od pretpostavke da je moguće sagraditi multifunkcionalne dvorane tj. dvorane koje bi služile različitim kulturnim aktivnostima, ali vrlo teško, ako ne i nemoguće dvorane koje bi mogle uspješno služiti svim kulturnim, tjelesno-odgojnim i raznim drugim aktivnostima.

Kako smo vidjeli većina dvorana su prilično stare, nikada nisu bile adekvatno opremljene i što je najvažnije, u skoro svim poslijeratnim godinama vrlo su slabo održane. Prikupili smo podatke, koliko sredstava je u godinama 1962. i 1963. bilo uloženo za veće popravke i tekuće održavanje tih dvorana.

Tabela 2

Uložena sredstva u održavanje dvorana — kulturnih domova u selima s preko 500 stanovnika u SR Sloveniji

Uložena sredstva za održavanje dvorana	Broj naselja u %	
	1962. g.	1963. g.
a) do 50.000 din.	4,2	5,8
b) od 50.000 do 100.000 din.	6,7	6,5
c) od 100.000 do 500.000 din.	11,2	13,0
d) od 500.000 do 1.000.000 din.	2,7	3,8
e) iznad 1.000.000 din.	5,6	7,8
f) nije bilo ulaganja sredstava	69,6	63,1
Ukupno:	100,0	100,0

Vidimo dakle, da je 1962. bilo 69,6% naselja koja nisu uložila nikakva sredstva za veće popravke i tekuće održavanje svojih dvorana; u godini 1963. bilo je takvih naselja 63,1%. S obzirom na činjenicu, da je skoro polovina dvorana stara preko 25 godina, da većina poslije rata izgrađenih dvorana nije bila dovršena ili odgovarajuće opremljena i da iz djelomično razumljivih razloga nisu mogle biti dugo godina poslije rata niti odgovarajuće održavane, realno je pretpostaviti da je svakoj od tih dvorana potrebno godišnje najmanje 500.000 dinara samo za tekuće održavanje i popravke. Iz gornje tabele međutim vidimo, da je 1963. godine bilo tek 11,6% naselja koja su uložila preko 500.000 dinara za održavanje i veće popravke. Za sve one dvorane u koje nisu bila uložena nikakva sredstva u 1962. i 1963. godini, možemo kazati, da i dalje propadaju. Žalostno je, da je tih dvorana preko polovine. Zato tvrdimo, da je danas glavni problem upravo održavanje i oprema onih dvorana, koje već imamo. Od 431 dvorane u promatranim naseljima, 243 ili 56,4% su sagrađene poslije rata. Ne samo da je većina tih dvorana slabo održavana, nego su one i nedovoljno opremljene.

Iz svega toga je vidljivo, da uvjeti za kulturnu djelatnost u selima nisu povoljni; budući da su mnoge dvorane bez peći, za vrijeme zime uopće nema mogućnosti za bilo kakvu kulturnu djelatnost. Možemo postaviti pitanje, tko je kriv da se dvorane nedovoljno ili uopće ne održavaju i kakve su perspektive da se ovo stanje popravi? Prvo što moramo reći je da se iz lokalnih izvora ne mogu prikupiti dovoljna sredstva, potrebna za tekuće održavanje dvorana. Drugo, treba spomenuti već trivijalnu istinu, da se općine već nekoliko godina politički jačaju i osamostaljuju time, da im se prepuštaju nove kompetencije, ali im se istovremeno ne daju potrebna financijska sredstva. To znači, da su općine svake godine relativno ekonomski slabije (njihovi budžeti i fondovi). To je jedan od bitnih razloga, zašto se dvorane u naseljima ne održavaju. Ipak to nije jedini razlog. Općine bi u tom pogledu mogle više učiniti, naime one bi mogle više investirati u nedograđene i slabo opremljene kulturne domove. Međutim, obično pri sastavljanju budžetskih predračuna u općinama, zapostavljaju se potrebe za kulturnu djelatnost. Pored toga status osoba u resorima za kulturu općina nije zadovoljavajući. Naime, pri raspodjeli općinskih i budžetskih sredstava veoma važnu ulogu imaju kako značaj djelatnosti tako i status pojedinaca, koji su zaduženi za tu djelatnost. Poznato je međutim, da školstvo i kultura kao djelatnost, u općini nemaju poseban značaj i status.

Da imamo ovdje posla sa nerazboritom kulturnom politikom, pokazuju nam primjeri dvaju općinskih centara u Sloveniji, u kojima su sagrađena dva izvanredno reprezentativna kulturna doma. Budući da godišnje održavanje tih domova košta oko 8.000.000 dinara, domovi su gotovo neiskorišteni i ne služe prvobitnoj svrsi. Dakle, neodgovarajuća raspodjela nacionalnog dohotka nije jedini razlog zapostavljanja kulturne djelatnosti u općini.

Isto tako ako pogledamo koliko sredstava dobivaju naselja iz općinskih budžeta za održavanje i opremu dvorana, odnosno kulturnih domova, onda nam se perspektiva i u tom pogledu ne čini povoljnom. U najviše slučajeva naselja odnosno mjesne zajednice dobiju iz općinskog budžeta za svoju tekuću djelatnost nekoliko stotina hiljada dinara. Postoje međutim naselja koja ne dobivaju bilo kakva sredstva. Razne komunalne potrebe u naseljima

su toliko velike, da ne možemo očekivati da bi održavanje kulturnih domova moglo dobiti prioritet.

Kada smo pokušali utvrditi izvore sredstava za tekuće održavanje i popravke domova, vidjeli smo, da se mjesna zajednica javljala kao financijer samo u 18 slučajeva. Odnos općinskih skupština prema kulturnim domovima u naseljima vidi se i iz činjenice da su u godini 1963. općinske skupštine investirale svoja sredstva u održavanje i popravke samo 43 doma ili 10,0% od njihovog ukupnog broja. U najviše slučajeva (65 dvorana ili 15,1% od ukupnog broja) sredstva za održavanje i popravke investirala su kulturno-prosvjetna društva. Da vidimo sada s kolikim sredstvima približno raspoložu ta društva u naseljima i od kuda ih primaju. Kulturno-prosvjetna društva dobivaju sredstva na osnovu svoje vlastite aktivnosti (npr. od dramskih priredaba) i od općinskog saveza kulturno-prosvjetnih društava. Sredstva koja ostvare svojom aktivnošću obično su minimalna; međutim i sredstva koja primaju od općinskih saveza isto tako nisu mogla biti mnogo veća. Evo zašto. U godini 1964. svega 10 općinskih skupština, ili 16,7% od svih općina, odobrile su iz svojih sredstava samo do 500.000 dinara općinskim savezima za kulturno-prosvjetnu djelatnost, u 4 odnosno u 6,7% općina odobreno je od 500.000 do 1.000.000 dinara, u 8 ili 13,3% općina od 1 do 1,5 milijuna dinara, u 8 ili 13,3% općina od 1,5 do 2 milijuna dinara, u 10 ili 16,7% općina od 2 do 3 milijuna dinara i u 20 ili 33,3% općina preko 3 milijuna dinara. U svakoj općini djeluje oko 20 kulturno-prosvjetnih društava (svako veće naselje ima svoje kulturno-prosvjetno društvo). Ako bi npr. dva milijuna podijelili na 20 društava, na svako društvo bi otpalo jedva 100.000 din. Upozoravamo i na to, da odobrena sredstva općinskih skupština za god. 1964. za kulturno-prosvjetna društva, još nisu realizirana. U prošlim godinama događalo se u mnogo slučajeva, da su se po proračunu predviđena sredstva za kulturu realizirala s tek 50%. Naime, općinski proračuni prihoda i rashoda bili su u prošlim godinama često vrlo »nategnuti«, pa se predviđeni priliv sredstava nije mogao ostvariti. Zbog toga su bili nužni rebalansi budžeta pri čemu je kultura uvijek bila prva stavka koju se snižavalo.

Konačno možemo zaključiti slijedeće: kulturno-prosvjetna društva raspoložu sa suviše malim sredstvima, a da bi od njih mogli očekivati da preuzmu u potpunosti održavanje i popravljavanje kulturnih domova (bilo da su njihovi vlasnici, bilo da u njima gostuju). Uprkos toga možemo utvrditi, da je polovina kulturno-prosvjetnih društava, koji su stvarni vlasnici kulturnih domova, uložilo u godini 1963. svoja sredstva za održavanje i tekuće popravke dvorana — kulturnih domova (od ukupno 431 kulturnih domova 116 se nalazi u vlasništvu kulturno-prosvjetnih društava; od toga tokom 1963. god. u 65 kulturnih domova, kulturno-prosvjetna društva su uložila sredstva za održavanje i tekuće popravke).

Da pogledamo još koliko su udaljene dvorane — domovi od općinskih centara.

Kao što vidimo, dvorane su u naseljima, prema udaljenosti od općinskog centra, prostorno relativno povoljno raspoređene. Očekivali smo, da će biti manje dvorana, što su naselja više udaljena od općinskih centara. Međutim, kao što vidimo više je dvorana u naseljima udaljenim preko 10 km od općinskih centara (163), nego u naseljima udaljenim 5 do 10 km (147).

Tabela 3

Udaljenost dvorana-domova od općinskih centara

Vrste dvorana-kulturnih domova	broj dvorana i udaljenost od općinskih centara			Ukupno
	do 5 km	od 5—10 km	preko 10 km	
1) Dvorane, koje služe isključivo kulturno-prosvjetnoj djelatnosti	45	45	55	145
2) Dvorane koje služe isključivo za prikazivanje kino predstava	5	10	6	21
3) Dvorane, koje služe isključivo tjelesno odgojnoj djelatnosti	8	17	20	45
4) Dvorane, koje služe djelatnostima pod tačkom 1, 2; 1, 3 i 2, 3	54	80	86	220
Ukupno:	112	152	167	431

U posmatranim naseljima pored 431 dvorane, ima još 15 dvorana, koje ne služe nikakvoj svrsi. Od toga 10 je sagrađeno prije 1917. god., 4 između 1945. i 1953. godine, a jedna poslije 1954. godine. Ne znamo tačno, zašto ove dvorane danas ne služe kulturno-prosvjetnoj svrsi, ali pretpostavljamo da su razlozi nedograđenost, neodržavanje i slaba opremljenost dvorana. Poznati su nam slučajevi, posebno u selima koja imaju manje od 500 stanovnika, da su kulturno-prosvjetna društva, inače gruntovni vlasnici kulturnih domova, bili toliko opterećeni anuitetima, da ih nisu mogla plaćati. Kako nisu imala vlastitih sredstava niti su kakva sredstva primala od općinske skupštine, dala su kulturni dom jednostavno u najam i time se oslobodila svojih obaveza.

Ipak ovi slučajevi ukazuju na jednu opasnu tendenciju, jer danas u 448 promatranih naselja ima 30 dvorana, koje su prije nekoliko godina služile kulturi, međutim sada služe privrednoj svrsi. Tu tendenciju označavamo kao opasnu zato, jer se javlja i u naseljima, koja imaju preko 500 stanovnika. Većina ovih naselja nije u depopulaciji, nego je stanovništvo u brojčanom porastu. Za razliku od sela s manje od 500 stanovnika, koja su većinom u depopulaciji, gdje se amaterska kulturna društva ne mogu održati, jer ih njihovi članovi stalno napuštaju i gdje se već zbog stalnih migracija pogoršavaju uvjeti za kulturnu djelatnost, u selima koja imaju preko 500 stanovnika nema razloga za napuštanje kulturnih domova i dvorana, odnosno za njihovo prepuštanje da služe drugim, u najviše slučajeva privrednim svrhama.

Pored naprijed iznijetih podataka o broju dvorana, njihovoj namjeni i načinu održavanja u selima s populacijom većom od 500 stanovnika zanimalo nas je i koliko je dramskih i glazbenih priredaba održano u svim tim naseljima tokom 1963. godine.

Iz gornje tabele vidimo, da u 158 odnosno 35,2% naselja tokom 1963. god. nije bilo nikakve priredbe, a u 111 odnosno 26,4% naselja bilo je do 5 priredaba. Takvo stanje možemo bez daljnega označiti kao porazno. To znači, da je u Sloveniji skoro polovina naselja sa preko 500 stanovnika (osim općinskih centara), praktično bez ikakvih mogućnosti za kulturnu djelatnost i raznodu. Međutim, stanje u naseljima koja imaju manje od 500 stanovnika sigurno je još slabije.

Tabela 4

Priredbe u selima s preko 500 stanovnika u SR Sloveniji tokom 1963. god.

Broj priredaba	Broj naselja	u %
a) nije bilo nikakve priredbe	158	35,2
b) do 5 priredaba	118	26,4
c) od 6 do 10 priredaba	89	19,9
d) od 11 do 15 priredaba	45	10,0
e) od 16 do 20 priredaba	17	3,8
f) preko 20 priredaba	29	4,7
U k u p n o :	448	100,0

U Sloveniji ima 5.955 naselja, u kojima živi do 2.000 stanovnika. U tim naseljima živi 71% ukupnog stanovništva republike. Ako smo utvrdili da u naseljima s preko 500 stanovnika ne postoje veće mogućnosti za kulturni život i djelatnost, to znači da su kulturni život i mogućnosti razonode koncentrirani u općinskim centrima, odnosno u većim gradovima. To ujedno označava i privilegirani položaj gradova. K tome moramo dodati i to, da su manje više sve kulturne djelatnosti u gradovima znatno dotirane, što nije slučaj i u selima. Ekonomska vrijednost ulaznice za dramu ili operu u gradu npr. iznosi oko 2.000 dinara, međutim posjetilac (a to su u većini ljudi iz gradova) plaćaju tu ulaznicu samo oko 300 dinara.

Iz svega ovoga možemo zaključiti da je u selima radio skoro jedino sredstvo zadovoljavanja kulturnih potreba.

Može se postaviti pitanje zašto u tolikom broju naselja, u 1963, nije bilo nikakve kulturne priredbe, odnosno zašto su mogućnosti za kulturnu djelatnost na našem selu tako minimalne?

Prvo, u 86 ili 19,2% naselja nema nikakvih dvorana ili drugih prostorija za kulturne svrhe. Mogućnosti za razne kulturne aktivnosti i priredbe su ovdje minimalne. Postoje, međutim, i naselja u kojima postoje dvorane, ali ipak nema kulturne aktivnosti.

Na žalost ne raspoložemo s trendom prema kojem bi eventualno mogli utvrditi, da li je kulturna aktivnost na našem selu zadnjih godina stagnirala, odnosno kakav pad bilježi. Sigurno je, da je u staroj Jugoslaviji bilo više raznih kulturnih priredaba na selu nego što ih danas imamo, iako su materijalne mogućnosti tada bile slabije. Ipak uspoređivanja ove vrste nisu dozvoljena niti prikladna, jer je danas radio prodro u svaku seosku kuću, ekonomske su mogućnosti sela danas mnogo bolje, a pored toga danas na selu imamo sasvim drugi način života i iskorištavanja slobodnog vremena nego prije. Sve ovo je bez sumnje potkopalo socijalni temelj onim kulturnim aktivnostima na našem selu koje su se temeljile na čistom idealizmu i žrtvovanju. U prošlosti se cjelokupni kulturni život na selu temeljio na amaterizmu. Danas ne možemo pokrenuti ili oživjeti kulturni život na selu amaterizmom, nego jedino s profesionalizmom tj. organizacijom gostovanja profesionalnih kulturnih institucija u selima. Time ne želimo reći da je došao kraj amaterizmu, nego samo to da amaterizam prestaje biti glavni nosioc kulturnog života na selu, odnosno da on sve više postaje samo dopuna kulturne aktivnosti.

Isključiva usmjerenost kulturne politike komune na amaterizam ne može izliječiti kritično stanje kulturno-prosvjetne djelatnosti na selu. To međutim ne znači, da akcija u tom pravcu ne bi bila svrsishodna. Neprekidno konstatiramo, da kulturno-prosvjetna društva djeluju u vrlo teškim materijalnim uvjetima, da je kulturni život na selu nerazvijen, da je nazadovao i slično. Sigurno je da razloga ovome treba tražiti u činjenicama, kao što su: u naseljima nema dovoljno dvorana, postojeće dvorane služe raznim djelatnostima i što je veoma važno dvorane — domovi se ne održavaju i ne opremaju kako bi aktivnosti u njima bile ne samo moguće, nego i boravljenje ugodno.

Posebno smo izračunali koliko priredaba dolazi prosječno na jednu dvoranu odnosno naselje s obzirom na udaljenost od općinskog centra. U račun nismo uzimali dvorane, koje služe isključivo za tjelesno odgojnu djelatnost. U godini 1963. na jednu dvoranu odnosno naselje na udaljenosti od 5 km od općinskog centra, prosječno je otpalo 7 priredaba, na jednu dvoranu-naselje u udaljenosti od 5 do 10 km od općinskog centra 10 priredaba, a na jednu dvoranu-naselje koje je preko 10 km udaljeno od općinskog centra, dolazilo je u prosjeku 8 priredaba.

Kao što vidimo aktivnost u naseljima, koja su udaljena od općinskog centra od 5 do 10 km, znatno je veća nego u onim naseljima, koja su udaljena samo do 5 km. Očekivali smo još veću aktivnost u naseljima udaljenim preko 10 km, ali kao što vidimo, to nije slučaj. S obzirom na činjenicu, da se i u ovoj grupi naselja radi o naseljima koja nisu u depopulaciji, teško nam je objasniti navedenu tendenciju.

Kada govorimo o nedostacima naše privrede, uvijek smo u mogućnosti, da uz njih nabrojimo i ogromne uspjehe, koje smo postigli, međutim kada govorimo o nedostacima našeg kulturnog života i o manjkavoj i neuspješnoj kulturnoj politici u komuni, tada nam ne preostaje ništa drugo nego da to samo ponavljamo.

Kulturnu politiku u komuni možemo ocjenjivati i po tome, u kojoj mjeri pruža svakom pojedincu (bilo da živi u općinskom centru, ili u najudaljenijem selu) mogućnosti za posuđivanje knjiga. To je uostalom najosnovnija kulturna potreba, koja bi morala biti zadovoljena i za koju se relativno lako mogu i ekonomska sredstva namaknuti. Dobro razgranata knjižničarska mreža zahtijeva minimalna sredstva, koje svaka općina, bilo da je razvijena ili nerazvijena, može snositi. Upravo to je poglavlje, koje zaslužuje najoštriju kritiku.

Pogledajmo kakvo je stanje u tom pogledu po naseljima, koja imaju preko 500 stanovnika. Od 448 naselja sa preko 500 stanovnika, samo 213 naselja ili 47,5% imaju svoju knjižnicu, dok ostalih 235 (52,5%) naselja nema svoje knjižnice. Zadatak općinskih matičnih knjižnica je da u svim selima na svojoj teritoriji omogući posuđivanje knjiga bilo u formi putujućih knjižnica, bilo u formi kovčega (po sistemu kovčega općinska knjižnica pošalje u naselje po 100 knjiga u kovčegu svakih 3 mjeseca, zatim kovčeg zamijeni s novim knjigama). Da pogledamo, u kojoj mjeri općinske knjižnice ispunjavaju svoju dužnost. 24 općinske knjižnice ili 40,0% od njihovog ukupnog broja šalju svoje knjige u naselja, dok 36 knjižnica ili 60,0% to ne čini. Ove knjižnice ne obavljaju svoje osnovne funkcije i njihova se djelatnost ograničava samo na općinski centar. Općinske knjižnice, koje

vrše svoju zakonom propisanu funkciju distribuiraju knjige u 71 naselje. Od 448 naselja sa preko 500 stanovnika 235 ili 52,5% nema svoje knjižnice; pored ovih još 164 ili 36,6% naselja nema mogućnosti za posuđivanje knjiga. Treba voditi računa o tome da u Sloveniji ima preko 4.000 sela, koja imaju manje od 500 stanovnika. U tim naseljima je knjižnica već pravi izuzetak. Iz svega ovoga možemo zaključiti, da su praktično skoro sva naselja izvan općinskog centra bez mogućnosti za posuđivanje knjiga. Da naš sud nije tako strog neka pokažu podaci o broju knjiga u svim knjižnicama u naseljima sa preko 500 stanovnika (osim općinskih centara).

Tabela 5

Knjižni fond u naseljima s preko 500 stanovnika u SR Sloveniji

Broj knjiga	Broj knjižnica	%
a) do 200	10	8,9
b) od 201 do 500	54	25,4
c) od 501 do 800	43	20,2
d) od 801 do 1000	18	8,5
e) od 1001 do 1500	30	14,1
f) preko 1500	49	23,0
Ukupno:	213	100,0

Iz tabele vidimo da je u tim naseljima samo 79 ili 37,1% knjižnica, koje imaju preko 1.000 knjiga. Knjižnica, koja ima manje od 1.000 knjiga u naselju sa oko 500 stanovnika ne može dovoljno uspješno obavljati svoje funkcije. Na osnovu toga smo i ocijenili da većina naših naselja izvan općinskog centra nema mogućnosti za posuđivanje knjiga.

Odgovornost za takvo kritično stanje snose općinske knjižnice odnosno općinske skupštine koje imaju maćehinski odnos prema svojim knjižnicama. U 1964. godini bilo je u 27 općinskih budžeta predviđeno samo do 2 milijuna dinara za svaku općinsku knjižnicu (od toga je u 14 slučajeva (23,3%) predviđeno čak manje od milijun dinara). Te knjižnice sigurno ne mogu slati u okolna naselja svoje knjige, jer potroše za knjižničare, ogrjev, najamninu i slično skoro 1 milijun dinara. U Sloveniji još uvijek 16 ili 24,6% općinskih knjižnica nemaju namještenog, niti stalno zaposlenog knjižničara. Tko onda da obavlja brojne poslove u knjižnici? Pored toga čak 29 ili 48,3% općinskih knjižnica raspolaže sa relativno malenim brojem knjiga (najviše do 7.000 knjiga). Ako npr. općinska knjižnica pošalje u 20 naselja po 100 knjiga (u kovčezima), znači da je u stalnom optičaju u naseljima 2.000 knjiga. Kratko rečeno, knjižni fondovi s kojima raspolaže općinske knjižnice u većini slučajeva tako su mali, da faktički ne mogu sa svojim knjigama opskrbljivati okolna naselja. Zato nije čudo, da na ovom području zaostajemo kako za zapadnim tako i za istočnim državama, a među njima i za znatno manje privredno razvijenim zemljama od nas.

Summary

THE MATERIAL BASES OF CULTURAL LIFE IN THE SLOVENIAN VILLAGE

The considerations of the author of this paper are based on data and informations collected in the survey carried out by the Sociological Institute in Ljubljana.

At the beginning the author states that intensive changes of social structure of population are the main features of the contemporary Slovenian village. These changes, in comparison with other regions of Yugoslavia, are here the most intensive. In Slovenia it is hardly impossible to find a region where the population would not be able to employ themselves in nonagricultural activities.

The author considers the material bases of cultural life in rural communities with population below 500 and separately in those ones above 500 inhabitants. In the focus of his attention are two important cultural institutions, particularly for the rural population: cultural halls and libraries. He presents the main data about these institutions such as their number, time of erection, equipment, state, maintenance, function etc. He cites the figure that 19.2% of all rural communities with more than 500 inhabitants (448) have no cultural halls and more than 52.5% have no libraries. But the most grievous fact is that many of existing cultural institutions are poorly equipped, old and badly maintained what makes the conditions for the cultural activity very disadvantageous.

Taking into account that Slovenia is the most developed region in Yugoslavia and that in rural communities with population over 500 live only 5—10% of peasantry and that illiteracy hardly exists (1.9%) the author critically reviews the neglectance of material base of cultural life in villages. In that respect he has given some definite suggestions and proposals. According to his judgments, in the conditions of rapid changes of social structure of population it is impossible to satisfy the cultural needs of rural population in a traditional way and by traditional forms i. e. by amateur and folklore activity. Above all the modern cultural life presupposes better material base and larger financial means. As local communities do not have possibilities for financing the development of cultural life, the communes, as larger and stronger administrative units aggregating more local communities, should invest more in the construction of the material base of cultural life in villages.

РЕЗЮМЕ

МАТЕРИАЛЬНЫЕ ОСНОВАНИЯ КУЛЬТУРНОЙ ЖИЗНИ В СЕЛЕ В СЛОВЕНИИ

Рассматривания автора этой статьи базируются на данных и информациях собранных в границах исследования Социологического института в Любляне.

В начале, автор констатирует что усиленные перемены социального состава населения являются главной характеристикой современного села в Словении. В сравнении с остальными областями в Югославии здесь они являются самыми интенсивными. В Словении почти и не существуют области в которых сельские населения не имеют возможности получать работу в насельскохозяйственной деятельности.

Автор отдельно изучает материальные основания культурной жизни в селах с меньше 500 жителей, а специально в населенных свыше 500 жителей. В центре его внимания находятся дома культуры, библиотеки о которых он приводит следующие данные: число, внешний вид, функциональность, год постройки, оборудование и сохранение. Автор заключает что цифры вообще не располагают домами культуры. Между тем, многие дома культуры плохо оформлены и плохо сохраняются, так что и условия для культурной жизни в них очень неблагоприятные. Что касается библиотек данные показывают что 52,5% населений свыше 500 жителей не располагают собственными библиотеками.

По случаю как Словения является самой развитой республикой, и что в населенных свыше 500 жителей живет лишь 5 - 10% крестьянства, так что безграмотных почти нет (безграмотных лишь 1,9%) автор критически оглядывается на

обхождение материальных оснований культурной жизни в селах. В этом направлении автор дает определенные сугестии и предлоги. По его оценкам, в условиях резких перемен социальной структуры жительства невозможно удовлетворить культурным потребностям сельского жительства традиционным способом, то есть только дилетантской и фольклорной деятельностью. Прежде всего современная культурная жизнь предпосылает лучшие материальные основания и увеличение финансовых средств. По случаю как местные объединения не располагают материальными средствами для финансирования развития культурной деятельности коммуны, как собрания местных объединений, надо больше инвестировать в создание материальных оснований культурной жизни в селе.